

Verwijzingen en bibliografie

Steven Wepster

25 februari 2024

In de bacheloropleiding Wiskunde produceer je een aantal teksten waarin je gebruik maakt van het werk van anderen. Daarbij dien je zorgvuldig aan te geven wat je van een ander hebt en wat je zelf bijdraagt. Deze korte handleiding beoogt om je daarmee op weg te helpen.

1 Waarom verwijzen

Vrijwel alles wat je produceert is op een of andere manier verbonden met reeds bestaande wiskunde. Een goed werkstuk of artikel zal die verbindingen altijd zichtbaar maken en dat betekent dat je zult verwijzen naar het werk van anderen. Er zijn hierbij een aantal aspecten van belang.

1. Als je resultaten van een ander gebruikt (bijvoorbeeld een stelling) dan wil de lezer in de gelegenheid zijn om de oorsprong na te gaan. De lezer is misschien nieuwsgierig naar het bewijs van de stelling, of ze wil weten in welke context die stelling is gepresenteerd, etc.
2. De lezer wil graag weten wat je van anderen hebt en wat jouw eigen bijdrage is. Dit heeft te maken met *wetenschappelijke integriteit* en het respecteren van het geestelijk eigendom van de oorspronkelijke auteur.
3. Als je *niet* verwijst naar de resultaten die je gebruikt dan is dat *plagiat*, een vorm van fraude. Hieronder valt niet alleen letterlijk overnemen, maar ook vertalen of parafraseren (dat is in essentie hetzelfde zeggen met iets andere woorden). Plagiat is strafbaar en er kunnen zware sancties op volgen. Zie het OER artikel 5.14.

Zie ook de handleiding bachelorscripties [6, §4].

2 Wanneer verwijzen

Uit het bovenstaande volgt dat een verwijzing op zijn plaats is zodra je het werk van anderen gebruikt. Maar het ligt in praktijk vaak iets ingewikkelder dan dat.

Om te beginnen hoef je je niet te verantwoorden voor het gebruiken van *algemene kennis*. Als je de tussenwaardestelling gebruikt hoef je niet te verwijzen naar je analysediktaat (tenzij het gaat om de specifieke formulering of andere omstandigheid die nou juist daar staat, natuurlijk).

Korte passages Neem je daarentegen de stelling of willekeurig welk ander deel van een tekst letterlijk over, dan ben je aan het *citeren*. Gebruik citaten terughoudend; ze moeten iets toevoegen aan je eigen tekst en ze zijn geen vervanging ervan. Zet een kort citaat tussen aanhalingstekens en gebruik voor langere citaten de quote-omgeving van L^AT_EX. Geef altijd een zo precies mogelijke bronvermelding met paginanummer of, als dat echt niet kan, iets anders waarmee de lezer de vindplaats zo precies mogelijk kan terugvinden. In paragraaf 3 lees je meer over bronvermelding.

Vaak zul je tekst niet letterlijk overnemen maar min of meer vrij weergeven. Dit kan variëren van een bijna letterlijke weergave tot een beknopte samenvatting, maar in alle gevallen geldt: het is werk van een ander, dus je geeft een zo precies mogelijke verwijzing liefst met paginanummer(s).

Lange passages In sommige situaties kan verwijzen toch lastig zijn. Een veel voorkomende situatie is dat je een hoofdstuk wilt schrijven waarin je de inhoud van een boek of artikel behandelt. Het kan dan nogal pedant zijn om elke keer een verwijzing toe te voegen: als je dat consequent doet bij alles wat je uit die bron haalt, staat er misschien wel bij elke zin een bronvermelding. In plaats daarvan kun je volstaan met een enkele, niet mis te verstane, mededeling aan het begin van je hoofdstuk waarin je duidelijk uitlegt hoe jouw tekst zich verhoudt tot de literatuur; bijvoorbeeld: “Dit hoofdstuk is een samenvatting van ...”. Daarna kun je de lezer er af en toe nog aan herinneren dat je de gedachten van een ander weergeeft door de naam van de oorspronkelijke auteur te noemen (als in: “Brouwer legt daarna uit hoe...”)

Illustraties en meer Illustraties die je niet zelf hebt gemaakt gelden ook als “werk van anderen” en vereisen dus ook een bronvermelding. Hetzelfde geldt voor (statistische) data, programmacode, etc.

In het algemeen geldt: hoe opmerkelijker of spectaculairder een bepaalde mededeling in je tekst is, hoe dringender het is om duidelijk te maken waar die vandaan komt. Voor je eigen resultaten geldt dat trouwens ook: presenteer ze met gepaste trots en vraag aandacht voor wat je bereikt hebt. Zet je licht niet onder de korenmaat!

Opnieuw: de handleiding bachelorscripties geeft meer informatie over dit onderwerp.

3 Hoe verwijzen

Verschillende vakgebieden hebben verschillende verwijsculturen. In de wiskunde werkt het kort gezegd als volgt:

- aan het eind van je tekst staat een bibliografie met precies één vermelding van elk werk dat je gebruikt hebt;
- in je hoofdtekst plaats je waar nodig een verwijzing naar de bibliografie.

L^AT_EX kent een aantal mechanismen om je hierbij te helpen. Ik zal nu eerst het gebruik van deze mechanismen bespreken en daarna ingaan op enkele details die van belang zijn bij het vormgeven van de bibliografie. Voor meer details verwijs ik naar [4] waar deze paragraaf deels aan is ontleend.

Bibliografie in L^AT_EX De eenvoudigste manier om een bibliografie in je document te krijgen is door het environment `thebibliography` op te nemen op de plek waar je bibliografie moet komen. Voorbeeld:

```
\begin{thebibliography}{0}

\bibitem{lampport94}
  Leslie Lamport,
  \textit{\LaTeX: a document preparation system},
  Addison Wesley, Massachusetts,
  2e editie,
  1994.

\end{thebibliography}
```

De parameter `{0}` is bijzonder: het gaat niet om het cijfer 0 maar om het *aantal* cijfers. Met één cijfer, zoals hier, houdt L^AT_EX rekening met maximaal 9 items in je bibliografie, met twee cijfers tot maximaal 99, etc. Dit is alleen van belang voor de juiste spatiëring.

Belangrijker zijn de `\bibitem`s; hiervan maak je er een voor elk werk waarnaar je verwijst. In het voorbeeld is `lampport94` een zelf gekozen *tag* die je kunt gebruiken om naar dit boek te verwijzen. Leslie Lamport is de auteur van het boek *L^AT_EX: a document preparation system* dat verschenen is bij de uitgever Addison Wesley in Massachusetts; je hebt de tweede editie uit 1994 gebruikt.

Verwijzen in L^AT_EX Als je in de tekst naar het boek van Lamport wilt verwijzen dan doe je dat met de code `\cite{lampport94}`. Dat komt eruit te zien als:

Als je in de tekst naar het boek van Lamport verwijst dan zie je [5].

Je kunt ook paginanummers of willekeurig wat voor andere informatie toevoegen met een optioneel argument in blokhaken, zoals `\cite[p.~8]{lampport94}` of `\cite[inleiding, p.~ix]{lampport94}`:

zoals [5, p. 88] of [5, inleiding, p. ix].

Merk op: zet een onbreekbare spatie “~” achter “p.” om te voorkomen dat L^AT_EX daar de regel afbreekt en/of teveel witruimte zet.

3.1 Vormgeven van de `\bibitem`s

Er zijn veel verschillende soorten publicaties die elk een eigen behandeling nodig hebben. We bespreken hier de meest voorkomende. Terzijde: ik ben zelf geen fan van url's in de bibliografie maar sommige mensen geven juist argumenten om dat wel te doen, zoals [1].

Boek Bij een boek zoals [7] staat de titel cursief. Dit boek is toevallig uitgegeven in een reeks (Progress in Mathematics, nummer 9) dus dat staat erbij. Verder nog: uitgever, plaats van uitgave, en vooral jaartal.

Artikel in een tijdschrift Het artikel [2] staat in het 3e nummer van de 9e jaargang van de 4e serie van het Nieuw Archief voor Wiskunde, op pagina's 303 tot en met 337. Aandachtspunten:

- de titel van het artikel is rechtop gezet
- de titel van het tijdschrift is cursief
- de paginanummers staan in de bibliografie

Als je naar een pagina in het artikel verwijst kan dat op de gebruikelijke manier: [2, p. 310]

Boekachtig Er zijn veel publicaties die eruit zien als een boek maar die je toch anders moet behandelen. Je herkent ze doorgaans aan de inhoudsopgave: als er per hoofdstuk (of andere onderverdeling) een aparte auteur staat genoemd dan is het er zo een. Meestal is er dan ook minstens één redacteur (editor) die verantwoordelijk is voor het geheel en wiens naam op de kaft staat. In deze categorie vallen o.a. conference proceedings, sommige omvangrijke overzichtswerken, feestedities en meer. In zulke gevallen verwijs je naar de auteur en titel van de individuele bijdrage(n), gevolgd door “in:”, gevolgd door redacteur en titel van het verzamelwerk. Zie voorbeelden [8] en [3]. Dit kan lastig zijn, let op de details.

Website Vermeld altijd de datum waarop je de site gebruikt hebt; zie [4]. En kopieer niet meer van de url dan nodig is (sommige mensen kopiëren een ellenlange POST string mee)

Overig Er zijn enorm veel schriftelijke uitingen die zich niet in het bovenstaande keurslijf laten dwingen: scripties, rapporten, handleidingen, manuscripten, pamfletten, lokale publicaties zoals [6], het houdt niet op. Er is maar één algemene regel: probeer genoeg informatie te geven om de lezer in staat te stellen het werk op te sporen.

Afbeeldingen De herkomst van illustraties zet je juist *niet* in de bibliografie. Meestal zet je die hetzij in het bijschrift van de afbeelding, hetzij allemaal bij elkaar in een afzonderlijke tabel of lijst.

Bib_TE_X Voor grotere projecten is het handig om Bib_TE_X te gebruiken. Daarmee kun je je referenties centraal opslaan en automatisch laten invoegen, vormgeven en sorteren. Zie [4] en www.bibtex.org.

Tot slot Kijk de kunst af van de professionals: let op hoe literatuurverwijzingen gebruikt worden in de literatuur die je leest. En bestudeer de bibliografieën die erin staan grondig, zodat je snel inzicht krijgt in de meest gebruikte literatuur in je favoriete vakgebied.

```

\begin{thebibliography}{0}

\bibitem{bernstein09}
  Dan Bernstein,
  The devil's guide to citing the literature,
  \textit{Nieuw Archief voor Wiskunde}
  \textbf{(5) 10} (2009), no.~2, 114--115,
  \url{http://www.nieuwarchief.nl/serie5/pdf/naw5-2009-10-2-114.pdf}.

\bibitem{duis91}
  J.J.~Duistermaat,
  Self-similarity of ‘‘Riemann’s nondifferentiable function’’.
  \textit{Nieuw Archief voor Wiskunde}
  \textbf{(4) 9} (1991), no.~3, 303--337.

\bibitem{CE-projmk}
  J.J.~Gray, ‘‘Projective Geometry’’,
  in: I.~Grattan-Guinness(red),
  \emph{Companion Encyclopedia of the History and Philosophy of the
  Mathematical Sciences}, Hst.~7.6, London 1994.

\bibitem{wikibib}
  \textit{\LaTeX/Bibliography Management},
  \url{https://en.wikibooks.org/wiki/LaTeX/Bibliography_Management}
  ( geraadpleegd 6 mei 2019).

\bibitem{lamport94}
  Leslie Lamport,
  \textit{\LaTeX: a document preparation system},
  Addison Wesley, Massachusetts,
  2e editie, 1994.

\bibitem{bascr17}
  Jaap van Oosten,
  \textit{Bachelorscripties},
  herziene versie 2017,
  beschikbaar via \url{https://students.uu.nl/beta/wiskunde/onderwijs/praktische-informati

\bibitem{springer81}
  T.A.~Springer,
  \textit{Linear algebraic groups},
  Progress in Mathematics 9,
  Birkh\~auser, Boston, Mass., 1981.

\bibitem{DSB-Pascal}
  R.~Taton, ‘‘Pascal, Blaise’’ in: C.C.~Gillispie (red), \emph{Dictionary
  of Scientific Biography}, X, 330--343, New York 1974.

\end{thebibliography}

```

Referenties

- [1] Dan Bernstein, The devil’s guide to citing the literature, *Nieuw Archief voor Wiskunde* (5) 10 (2009), no. 2, 114–115, <http://www.nieuwarchief.nl/serie5/pdf/naw5-2009-10-2-114.pdf>.
- [2] J.J. Duistermaat, Self-similarity of “Riemann’s nondifferentiable function”, *Nieuw Archief voor Wiskunde* (4) 9 (1991), no. 3, 303–337.
- [3] J.J. Gray, “Projective Geometry”, in: I. Grattan-Guinness (red), *Companion Encyclopedia of the History and Philosophy of the Mathematical Sciences*, Hst. 7.6, London 1994.
- [4] *L^AT_EX/Bibliography Management*, https://en.wikibooks.org/wiki/LaTeX/Bibliography_Management (geraadpleegd 6 mei 2019).
- [5] Leslie Lamport, *L^AT_EX: a document preparation system*, Addison Wesley, Massachusetts, 2e editie, 1994.
- [6] Jaap van Oosten, *Bachelorscripties*, herziene versie 2017, beschikbaar via <https://students.uu.nl/beta/wiskunde/onderwijs/praktische-informatie-en-archieff>.
- [7] T.A. Springer, *Linear algebraic groups*, Progress in Mathematics 9, Birkhäuser, Boston, Mass., 1981.
- [8] R. Taton, “Pascal, Blaise” in: C.C. Gillispie (red), *Dictionary of Scientific Biography*, X, 330–343, New York 1974.